

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**PERCEPCIJA OSOBINA LJUDI S OBZIROM NA NJIHOVU ODLUKU O
PREZIMENU PRILIKOM
SKLAPANJA BRAKA**

Diplomski rad

Dubravka Pešorda

Mentorica: Izv. prof. dr. sc. Margareta Jelić

Zagreb, 2018.

Sadržaj

Uvod	1
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja.....	6
Metoda	8
Postupak	8
Sudionici.....	9
Instrumenti.....	9
Rezultati.....	11
Rasprava	24
Metodološka ograničenja i preporuke za buduća istraživanja.....	28
Zaključak	30
Reference	31
Prilozi	34
Prilog A: Prikaz distribucije broja ispitanih muškaraca i žena.....	34
Prilog B: Rezultati spontanih asocijacija u eksperimentalnim situacijama.....	35

Percepcija osobina ljudi s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka

Istraživanje se bavilo ispitivanjem percepcije osoba s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka, rod procjenjivane osobe, rod procjenjivača i procjenjivačev stav prema rodnim ulogama. Istraživanje je provedeno metodom on-line upitnika, a u njemu je sudjelovalo ukupno 1036 sudionika; 655 žena i 381 muškarac, prosječne dobi 29 godina, koji su po slučaju raspodijeljeni u jednu od 6 eksperimentalnih situacija. U svakoj eksperimentalnoj situaciji sudionicima je prikazan jedan scenarij, a variran je spol glavnog lika u njemu te odluka navedenog lika o prezimenu prilikom sklapanja braka (zadržao/la svoje, svom prezimenu dodao/la partnerovo/ičino, uzeo/la partnerovo/ičino prezime). Sudionici su zadanu osobu procijenili na nizu tipično maskulinih i tipično femininih osobina, ispunili upitnik stavova o rodnim ulogama i upitnik sociodemografskih karakteristika. Rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju kako postoji razlika u percepciji muškaraca i žena s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka te da ta percepcija ovisi o rodu procjenjivača i o njihovom stavu prema rodnim ulogama.

Ključne riječi: sklapanje braka, izbor prezimena, rodne uloge, tradicija

Perception of people's characteristics depending on their choice of the last name after marriage

This study aimed to examine the perception of people depending on their choice of the last name after marriage, their gender, assessor's gender and assessor's attitude about gender roles. The study was conducted using online questionnaire on the total of 1036 participants; 655 women and 381 men, 29 years old on average. They were randomly assigned to one of the six experimental groups. In every experimental group, participants were shown one scenario, where the gender of the main character was varied (man or woman) as well as their choice of the last name upon marriage (kept their own last name, hyphenated the partner's last name, took only partner's last name). Participants have assessed the given person on a series of typically masculine and typically feminine traits, and then completed the questionnaire about their own view on gender roles as well as the sociodemographic questionnaire. Results show that there is a difference in perception of men and women considering their choice of the last name after getting married and that perception depends on assessor's gender and his/her attitude toward gender roles.

Key words: marriage, last name choice, gender roles, tradition

Uvod

Osobno ime je, prema hrvatskom Zakonu o osobnom imenu (2012), ime koje se koristi za označavanje i razlikovanje osoba, a sastoji se od imena (prvog ili vlastitog) i prezimena (drugog ili obiteljskog imena). Važnost osobnog imena je davno prepoznata u psihologijskim istraživanjima; Još je Cooley (1902) u svom modelu „zrcalnog odraza“ govorio o tome kako naše ime može oblikovati tuđe mišljenje o nama, što utječe na našu procjenu samih sebe. Allport (1961) se u svojim istraživanjima na imena referirao kao na „točku sidrenja“ osobnog identiteta – mjesto kontakta između sebe i vanjskog svijeta. Asch (1946) navodi da je za stvaranje dojmova o drugim ljudima važan redoslijed kojim smo dobili informacije o njima, što se najčešće očituje kroz efekt primarnosti – pojavu da prve informacije koje dobijemo više utječu na dojam koji stvorimo. Također, govori i o tome da se značenje svake nove informacije koju dobijemo mijenja pod utjecajem prethodnih informacija, što naziva hipotezom o asimilaciji. Budući da je osobno ime jedna od prvih informacija koju ljudi dobiju o nama, vrlo je važno za stvaranje dojmova. I novija istraživanja potvrđuju ove navode: osobe koje kažu da im se sviđa njihovo ime postižu više rezultate na skalama subjektivne dobrobiti, dok oni s neobičnim imenom često pate od otežane prilagodbe i ostalih negativnih ishoda (Joubert, 1990). Stoga se u novije vrijeme preferencija vlastitog imena ili inicijala koristi i kao implicitna mjera samopoštovanja (Nuttin, 1985).

Unatoč važnosti osobnog imena, kroz povijest je žene osobno ime (dakle, i ime i prezime) pratilo samo do sklapanja braka s određenim muškarcem, nakon čega bi zadržavale ime, ali uzimale njegovo prezime. Odluke o promjeni prezimena prilikom sklapanja braka mogu biti pokazatelj rodne ideologije i položaja žena u društvu. Prema Twengeovoj (1997), do 70-ih godina prošlog stoljeća zakon u Sjedinjenim Američkim Državama uopće nije priznavao udane žene ako su nosile svoje djevojačko prezime, te pod njime nisu mogle glasati, dobiti plaću niti izvaditi neki dokument, čime su bile prisiljene uzeti muževo prezime. Scheuble i Johnson (1993) navode kako tradicija da žena uzima muževo prezime podržava patrijarhalne vrijednosti te je takva tradicija godinama izazivala reakciju feminističkih udruga. U SAD-u je 1921. godine osnovana i udruga *Lucy Stone League* koja se zalagala za

jednaka prava muškaraca i žena da zadrže, mijenjaju i koriste svoja prezimena na način koji žele.

Unatoč borbi žena za pravo korištenja vlastitog prezimena prilikom sklapanja braka, posljedičnoj promjeni zakona koji nije priznavao žene koje su zadržale svoje prezime te općenitom procesu povećanja rodne jednakosti u društvu, brak je i dalje ostao najčešći razlog mijenjanja osobnog imena kod žena. Prema Goodingu i Kreiederu (2010), oko 94% udanih žena u SAD-u i dalje koristi suprugovo prezime, dok više od polovice američkih građana smatra da bi uzimanje muževog prezimena trebala biti ženina obveza (Scheuble i Johnson, 1998).

U novije vrijeme, pod utjecajem egalitarnih struja u društvu, povlači se i pitanje o mijenjanju prezimena muškaraca prilikom sklapanja braka. Vrlo mali broj muškaraca odlučuje se na uzimanje ili dodavanje prezimena partnerice te su istraživanja o njihovoj motivaciji i razlozima da to učine nepostojeća. Pitanje o muškarčevom mijenjanju prezimena prilikom sklapanja braka toliko se rijetko povlači da većina američkih saveznih država nema rodno neutralne zakone po tom pitanju – točnije, tek u 9 njih muškarcu je dozvoljeno uzeti suprugino prezime prilikom sklapanja braka (Slade, 2015).

Većina istraživanja koja su se bavila ispitivanjem odluka o prezimenu prilikom sklapanja braka provedena je na američkom uzorku; za Hrvatsku ne postoje slična istraživanja niti službena statistika promjene prezimena. Suter (2004) je tako velik broj žena koje u današnje vrijeme zadržavaju svoje prezime nazvao *zbunjujućim povijesnim paradoksom*, pitajući se zbog čega se, unatoč modernizaciji društva, nije promijenilo tradicionalni običaj uzimanja suprugovog prezimena prilikom sklapanja braka.

Brojna istraživanja bavila su se ispitivanjem odluka o prezimenu prilikom sklapanja braka kod žena. Scheuble i Johnson su u nizu istraživanja (1993; 2005; 2016) identificirali nekoliko različitih odluka o prezimenu. Osim poznatih odluka, kao što su zadržavanje vlastitog prezimena, dodavanje suprugovog prezimena svom i uzimanje samo suprugovog prezimena, Scheuble i Johnson identificirali su i uzimanje muževog prezimena, ali zadržavanje djevojačkog na mjestu srednjeg imena (2016), kao i situacijsko korištenje – korištenje određenog prezimena u određenoj situaciji (2005).

Pokazalo se da su prediktori svih netradicionalnih odluka o prezimenu prilikom sklapanja braka slični. Naime, pokazuje se da su žene koje se udaju kad su već ostvarile neke uspjehe u karijeri češće odlučuju na zadržavanje vlastitog prezimena. (Scheuble i Johnson, 1993). Također, žene koje situacijski koriste prezimena, suprugovo prezime češće koriste u obiteljskim situacijama, a vlastito u poslovnim situacijama. Prediktori odluke o situacijskom korištenju prezimena su zaposlenje na puno radno vrijeme, viša razina obrazovanja te starija dob prilikom sklapanja braka (Scheuble i Johnson, 2005). Sličan nalaz dobiven je i kod žena koje su zadržale djevojačko prezime umjesto srednjeg imena; žene koje su više obrazovane češće su zadržavale svoje prezime, kao i žene koje su brak sklopile u kasnijoj dobi (Scheuble i Johnson, 2016).

U istraživanjima koja su ispitivala razloge uzimanja suprugovog prezimena, žene su kao najčešće razloge navodile pokazivanje predanosti braku, poštovanje tradicije i strah od osude okoline (Twenge, 1997). Iz toga možemo zaključiti da američko društvo osuđuje žene koje pri udaji zadrže svoje prezime, smatrajući ih po kriteriju statističke rijetkosti „nenormalnima“. Takve žene krše dio rodne uloge žene u braku.

Rodne uloge su uvjerenja o karakteristikama koje bi tipična žena ili muškarac trebali imati, poput vjerovanja o tjelesnim karakteristikama, osobinama ličnosti, poslovnim preferencijama ili emocionalnim predispozicijama žena i muškaraca (Deaux i LaFrance, 1998). Iz perspektive psihologije ličnosti, rodne uloge manifestiraju se u psihološkim karakteristikama femininosti i maskuliniteta, pa se tako ženama pripisuju osobine poput brižnosti, suosjećajnosti, topline i sramežljivosti, dok se muškarcima više pripisuju ambicioznost, agresivnost, natjecateljski duh i sposobnost vođenja (Konrad i Harris, 2002).

U takvim, tradicionalnim rodnim ulogama naglašava se uloga muškarca kao hranitelja obitelji, a žene kao majke i domaćice. Od muškarca se očekuje da ekonomski osigura svoju obitelj imajući posao koji mu osigurava dobru plaću i dobru ulogu na tržištu rada, koju postiže natječući se s drugim muškarcima, odnosno hraniteljima. Zbog toga se kod muškaraca tradicionalno vrednuje dominacija, odlučnost, agresivnost i sposobnost vođenja (Lewis, 2005). S druge strane, isti autor navodi kako se od žena očekuje briga za djecu i domaćinstvo. Odgoj djece smatra se

temeljem za njihov kasniji život i zdravlje, tako da se od žena tradicionalno očekuje strpljenje, brižnost i nježnost. Za razliku od tradicionalnih, egalitarne rodne uloge pak uključuju ravnopravnu raspodjelu zadataka između muškaraca i žena pri odgoju i skrbi o djeci, kućanskim poslovima i na tržištu rada. Lewis (2005) navodi da egalitarizam ističe da su muškarci i žene više slični nego različiti. Egalitarne uloge žena uključuju njihovu veću participaciju na tržištu rada te manji angažman u brizi za kućanstvo.

Izbor prezimena prilikom sklapanja braka može potaknuti određene stavove i mišljenja o nekoj osobi te pripisivanje različitih karakteristika osobama koje su zadržale odnosno preuzele prezime supružnika. Dosadašnja istraživanja na američkom uzorku pokazala su da odrasle osobe percipiraju one žene koje preferiraju da im se obraća s „Ms.“, što je u engleskom jeziku kratica koja ne odaje bračni status žene, višima na dimenzijama poduzetnosti (skupu instrumentalnih osobina češće povezanih s tipično muškom ulogom) i nižima na dimenziji bliskosti (skupu ekspresivnih osobina češće povezanih s tipično ženskom ulogom) nego žene koje preferiraju obraćanje tradicionalnim nazivima „Miss“ (gđica) i „Mrs.“ (gđa) (Dion, 1987). Odluka o odabiru prezimena prilikom sklapanja braka može dvojako djelovati na naše mišljenje o osobi. Prema teoriji korespondentnog zaključivanja Jonesa i Davisa (1965), slobodno izabrana ponašanja češće će nas potaknuti da na temelju njih zaključujemo o osobinama pojedinca nego ponašanja koja su nametnuta izvana. Stoga, procjenjivači mogu zaključiti da odluka o netradicionalnom odabiru prezimena odražava određene nestereotipne karakteristike osobe koju procjenjuju. S druge strane, Eagleyeva teorija socijalnih uloga (1987) donosi drugačije objašnjenje. Prema njoj, uloge koje pojedinci imaju utječu na rodne uloge koje im se pripisuju. Budući da su žene koje čine netradicionalan izbor prezimena, tj. odlučuju zadržati vlastito prezime ili svomu prezimenu dodati suprugovo češće visokoobrazovane i ambiciozne (Johnson i Scheuble, 1995), procjenjivači su ih vjerojatno češće sretali na radnom mjestu nego u tradicionalnoj ženskoj ulozi. Stoga je za očekivati da im češće pripisuju osobine nestereotipne za žene.

Postavlja se pitanje, što se događa s osobama koje imaju osobine nesukladne svojoj rodnoj ulozi? S tradicionalnim rodnim ulogama vrlo su usko povezani i rodni

stereotipi, koji su često preskriptivni – tj. ne opisuju samo koje tipične osobine imaju žene i muškarci, već opisuje i kakvi bi oni trebali biti (Eagly, 1987).

Dosadašnja istraživanja (Rudman i Phelan, 2008) pokazuju da žene koje se ponašaju nesukladno svojoj rodnoj ulozi, tj. imaju osobine poput samopouzdanja, asertivnosti i dominacije, koje se generalno povezuju s muškom rodnom ulogom trpe društvene i financijske posljedice. Istraživači su tu pojavu nazvali efektom bumeranga (*backslash* efektom). Takav efekt ženama se osobito pojavljuje na radnom mjestu. U toj situaciji žene često iskuse dvostruke poruke; naime, tipično maskuline osobine često se povezuju s uspjehom u poslu i poslodavci ih smatraju poželjnima, osobito za voditeljske pozicije. Ipak, ukoliko žena iskazuje takve osobine, ona krši svoju očekivanu rodnu ulogu te ju okolina procjenjuje negativno (Heilman, Block, Martell i Simon, 1998).

Ipak, neka istraživanja pokazuju da su žene diljem svijeta puno liberalnije u svojim očekivanjima od rodnih uloga od muškaraca (Spence i Hahn, 1997). Shafer (2017) je ustvrdila kako muškarci češće od žena navode da su žene koje su zadržale svoje prezime prilikom sklapanja braka manje predane tom braku te da bi od takvih žena općenito trebalo očekivati više nego od žena koje su uzele prezime svog supruga.

Ovim istraživanjem željelo se ispitati kako se percipiraju osobe s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka na hrvatskom uzorku. Naime, najveći broj dosadašnjih istraživanja na tu temu proveden je na američkom uzorku te je upitno koliko ih je moguće generalizirati na našu kulturu. Željelo se također i postaviti određene temelje za buduća istraživanja u ovom području.

Također, Hrvatska je trenutno zemlja u tranziciji; ne samo ekonomskoj već i u tranziciji stavova i vrijednosti. U ovom trenutku osobito su aktualne političke teme vezane uz rodnu ravnopravnost i prava žena. Boljim razumijevanjem stavova u društvu vezanih za odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka možemo bolje razumjeti i kako ti stavovi mogu oblikovati ponašanje ljudi, a time i prepoznati područja u kojima je potrebna intervencija.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati percepciju osoba s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka, spol procjenjivane osobe, stavove procjenjivača o rodnim ulogama te rod procjenjivača. U tu svrhu postavljena su tri istraživačka problema.

P1: Ispitati razlikuju li se procjene femininosti i maskuliniteta žena i muškaraca s obzirom na podatak o njihovom prezimenu prilikom sklapanja braka.

H1a: Žene koje su nakon vjenčanja zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo bit će procjenjivane maskulinitetom od žena koje su nakon vjenčanja uzele samo partnerovo prezime.

H1b: Žene koje su nakon vjenčanja uzele partnerovo prezime, bit će procjenjivane femininitetom od žena koje su zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo.

H1c: Muškarci koji su nakon vjenčanja zadržali svoje prezime bit će procjenjivani maskulinitetom od muškaraca koji su nakon vjenčanja uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali partneričino.

H1d: Muškarci koji su nakon vjenčanja uzeli partneričino prezime ili svome prezimenu dodali partneričino, bit će procjenjivani femininitetom od muškaraca koji su zadržali samo svoje prezime.

P2: Ispitati razlikuju li se procjene femininosti i maskuliniteta žena i muškaraca s obzirom na informaciju o njihovom prezimenu prilikom sklapanja braka te s obzirom na rod procjenjivača.

H2a: Procjena maskuliniteta žena s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o rodu procjenjivača – muškarci bit će žene koje su uzele zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale partnerovo procjenjivati značajno višima na tipično maskulinim osobinama nego što će to činiti žene. Također, muškarci bit će žene koje su uzele samo suprugovo prezime procjenjivati značajno nižima na tipično maskulinim osobinama nego što će to činiti žene.

H2b: Procjena femininosti žena s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o rodu procjenjivača – muškarci će žene koje su uzele partnerovo prezime procjenjivati značajno višima na tipično femininim osobinama nego što će to činiti žene. Također, muškarci će žene koje su zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo procjenjivati značajno nižima na tipično femininim osobinama nego što će to činiti žene.

H2c: Procjena maskulosti muškaraca s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o rodu procjenjivača – muškarci će muškarce koji su zadržali svoje prezime procjenjivati značajno višima na tipično maskulinim osobinama nego što će to činiti žene. Također, muškarci će muškarce koji su uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali njeno procjenjivati značajno nižima na tipično maskulinim osobinama nego što će to činiti žene.

H2a: Procjena femininosti muškaraca s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o rodu procjenjivača – muškarci će muškarce koji su uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali njeno procjenjivati značajno višima na tipično femininim osobinama nego što će to činiti žene. Također, muškarci će muškarce koji su zadržali svoje prezime procjenjivati značajno nižima na tipično femininim osobinama nego što će to činiti žene.

P3: Ispitati razlikuju li se procjene femininosti i maskulosti žena i muškaraca s obzirom na informaciju o njihovom prezimenu prilikom sklapanja braka te s obzirom na procjenjivačev stav o jednakosti rodnih uloga.

H3a: Procjena maskulosti žena s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o procjenjivačevom stavu o rodnim ulogama – procjenjivači tradicionalnog stava će žene koje su uzele zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale partnerovo procjenjivati značajno maskulinijima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava. Također, procjenjivači tradicionalnog stava će žene koje su uzele samo suprugovo prezime procjenjivati značajno manje maskulinima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava.

H3b: Procjena femininosti žena s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o procjenjivačevom stavu o rodnim ulogama – sudionici tradicionalnog stava o rodnim ulogama će žene koje su uzele partnerovo prezime procjenjivati značajno femininijima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava o rodnim ulogama. Također, procjenjivači tradicionalnog stava o rodnim ulogama će žene koje su zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo prezime procjenjivati značajno manje femininima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava.

H3c: Procjena maskulnosti muškaraca s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o stavu procjenjivača o rodnim ulogama – procjenjivači tradicionalnog stava će muškarce koji su zadržali svoje prezime procjenjivati značajno maskulinijima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava. Također, procjenjivači tradicionalnog stava će muškarce koji su uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali njeno prezime procjenjivati značajno manje maskulinima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava.

H3a: Procjena femininosti muškaraca s obzirom na odluku o prezimenu ovisit će i o stavu procjenjivača o rodnim ulogama – procjenjivači tradicionalnog stava će muškarce koji su uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali njeno prezime procjenjivati značajno femininijima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava. Također, procjenjivači tradicionalnog stava će muškarce koji su zadržali svoje prezime procjenjivati značajno manje femininima nego što će to činiti procjenjivači egalitarnog stava.

Metoda

Postupak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku sudionika korištenjem *on-line* upitnika. Sudionicima je na početku prikazana svrha istraživanja, objašnjen postupak i procijenjeno trajanje ispunjavanja upitnika, te su dobili informacije o povjerljivosti njihovih odgovora. Nakon što su potvrdili pristanak na sudjelovanje u istraživanju, sudionici su po slučaju raspodijeljeni u jednu od šest eksperimentalnih situacija. Svakom sudioniku je prikazan po jedan scenarij u kojem treba zamisliti da upoznaje

jedan bračni par. Scenariji su se razlikovali samo po informaciji o prezimenu koje osoba u paru ima prilikom sklapanja braka te su mogući scenariji bili:

- Suprug je prilikom sklapanja braka uzeo suprugino prezime
- Suprug je prilikom sklapanja braka svom prezimenu dodao suprugino
- Suprug je prilikom sklapanja braka zadržao svoje prezime
- Supruga je prilikom sklapanja braka zadržala svoje prezime
- Supruga je prilikom sklapanja braka svom prezimenu dodala suprugovo
- Supruga je prilikom sklapanja braka uzela suprugovo prezime

U svakom je scenariju drugi partner imao samo vlastito prezime. Nakon prikaza scenarija, zadatak sudionika je bio popuniti upitnik koji je sadržavao inventar rodnih uloga usmjeren na osobu iz viđenog scenarija, ljestvicu osobnih stavova o rodnim ulogama te nekoliko sociodemografskih pitanja. Na kraju im je ponuđena mogućnost upisivanja e-mail adrese kako bi dobili rezultate istraživanja.

Sudionici

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 1036 sudionika – 655 žena (63.2%) i 381 muškarac (36.8%). Sudionici su bili u dobi od 18 do 64 godine, prosječne dobi 29 godina ($M=29.16$, $SD=9.58$). Većina sudionika je visokoobrazovana (57.9%), njih 41.6% završilo je srednju školu, a tek 0.5% sudionika nije završilo srednju školu. U urbanim naseljima (više od 2 000 stanonika) živi 88% sudionika, dok svega 12% živi u ruralnim naseljima.

Instrumenti

Sudionicima je prvo prikazan jedan od šest eksperimentalnih scenarija sastavljenih za potrebe ovog istraživanja. Scenarij za situaciju u kojoj muškarac prilikom sklapanja braka uzima suprugino prezime je glasio:

„Molim vas da zamislite sljedeću situaciju: Prijatelj vas je pozvao na proslavu svog rođendana. Stigli ste među prvima; u sobi je još samo jedan par s kojim se uskoro upuštate u razgovor. U razgovoru saznajete da se zovu Antonija Marić i Ivica Marić. Upoznali su se pri kraju studija i nakon četiri godine sretne veze i vjenčali. Prije

vjenčanja su razgovarali o tome koje će prezime nositi, te su odlučili da će Ivica uzeti Antonijino prezime.“

Scenariji za ostale situacije bili su slični, samo je variran podatak o prezimenu i osobi koja je napravila odluku o prezimenu. Nakon prikazanog scenarija svaki je sudionik upisao odgovor na jedno otvoreno pitanje koje je glasilo: *Kako biste opisali Ivicu ili Antoniju? Što Vam prvo pada na pamet?*

Bemičin inventar rodnih uloga (Bem's Sex Role Inventory – BSRI, 1974) je instrument kojeg je razvila Sandra Bem 1974. godine. BSRI se sastoji od tri skale: skale maskulinnosti, skale femininnosti i skale socijalne poželjnosti. U ovom istraživanju su korištene skale maskulinnosti i femininnosti koje odvojeno mjere ta dva konstrukta. Skale maskulinnosti i femininnosti sastoje se od 20 čestica svaka, tj. ponuđeno je 40 osobina odabranih na temelju procjene muškaraca i žena o tome koje su osobine socijalno poželjne za jedan, odnosno drugi spol. Spence (1984) naglašava da je maskulinnost, kao jedna od dimenzija BSRI-a, zapravo izraženost specifičnog skupa socijalno poželjnih osobina ličnosti za muški spol, instrumentalnih po prirodi. Tako se čestice BSRI-a koje ispituju maskulinnost odnose na osobine poput vodstva, nezavisnosti, agresivnosti, ambicioznosti i samopouzdanja. Femininnost je skup za ženu poželjnih osobina ličnosti, ekspresivnih po prirodi. To su čestice kojima se ispituje koliko je osoba sposobna ili spremna pružiti njegu, biti ovisna, osjećajna, osjetljiva te pružiti suosjećanje i toplinu. Te osobine također možemo zvati stereotipno maskulinima i stereotipno femininima. Zadatak sudionika istraživanja bio je na skali od 1 do 7 procijeniti u kolikoj mjeri se svaka pojedina čestica odnosi na osobu iz viđenog scenarija (1 označava „*nikada ili gotovo nikada*“, a 7 „*uvijek ili gotovo uvijek*“). Rezultat je formiran kao aritmetička sredina odgovora na čestice pojedine skale. Rezultati na skalama maskulinnosti i femininnosti pokazuju u kojoj mjeri procjenjivač određenu osobu procjenjuje maskulinom, odnosno femininom; veći rezultat ukazuje na veću maskulinnost, odnosno femininnost. Skale na BSRI - u imaju vrlo dobru pouzdanost. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (α) kreće se od .80 na više (Bem, 1974, prema Marušić, 1994), a test-retest pouzdanost kreće se u rasponu od .80 do .93 (Marušić, 1994). U ovom istraživanju koeficijenti pouzdanosti iznosili su $\alpha=.88$ za procjenu maskulinnosti kod

muškarca, $\alpha=.87$ za procjenu maskuliniteta žene, $\alpha=.74$ za procjenu femininosti muškarca te $\alpha=.68$ za procjenu femininosti žene.

Skala jednakosti rodnih uloga (Sex Role Egalitarianism Scale – SRES; Beere i sur. 1984) ispituje stavove o podržavanju egalitarnosti rodnih uloga žena i muškaraca. Egalitaran stav autori upitnika definiraju kao sklonost pojedinca da vjeruje da sposobnosti, prava, obveze i mogućnosti pojedinca ne ovise o njegovom spolu. Originalna skala je konstruirana je u dvije duže verzije od 95 tvrdnji podijeljenih u pet subskala po 19 tvrdnji, te dvije kraće verzije po 25 tvrdnji. Skala koja je preuzeta za potrebe ovog istraživanja skraćena je verzija SRES skale iz diplomskog rada Ivane Jugović (2004) koja sadrži 47 tvrdnji. Ukupni rezultat formiran je kao aritmetička sredina odgovora na čestice upitnika nakon obrnutog bodovanja određenih tvrdnji. Viši rezultat upućuje na egalitarniji stav. Pri daljnjoj obradi, sudionici su po medijanu podijeljeni na one koji imaju tradicionalan stav prema rodnim ulogama i one koji imaju egalitaran stav prema rodnim ulogama (ispod i iznad medijana). Koeficijenti unutarnje konzistencije dužih verzija SRES-a u američkim istraživanjima, u kojima su većina sudionika bili bijelci, bili su .97, a njihovih subskala u prosjeku .87, dok su koeficijenti unutarnje konzistencije kod kraćih skala bili .92 i .94 (Beere i sur., 1984). Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (α) subskala SRES-a bila je zadovoljavajuća i u hrvatskim istraživanjima na srednjoškolskom uzorku (.71 - .81) (Raboteg-Šarić i Ravlić, 1990) i na uzorku odraslih osoba (.69 - .84) (Jugović, 2004). Koeficijent pouzdanosti dobiven u ovom istraživanju je $\alpha=.95$.

Demografska pitanja – sudionici su na samom kraju upitnika odgovorili na pitanja o svojoj dobi, spolu i razini obrazovanja.

Rezultati

Prije same obrade podataka, bilo je potrebno provjeriti je li u svim eksperimentalnim situacijama podjednak omjer sudionika određenog roda. Kako bi se to provjerilo, proveden je hi-kvadrat test. U Tablici 7 (vidi prilog A) prikazan je broj sudionika u svakoj eksperimentalnoj situaciji. Hi kvadrat testom pokazuje se da ne postoji statistički značajna razlika ($\chi^2(5, N=1036) = 4.17; p>.05$), što nam ukazuje da

ne postoji razlika u distribuciji ispitanih muškaraca i žena po pojedinoj eksperimentalnoj situaciji u odnosu na njihov broj u ukupnom uzorku.

Nakon toga, korištenjem Kolmogorov Smirnovljevog (K-S) testa, provjeren je normalitet distribucija zavisnih i nezavisnih varijabli – maskuliniteta i feminiteta procjenjivanih osoba u pojedinoj eksperimentalnoj situaciji te stav o rodnim ulogama kod sudionika (tablice 1 i 2)

Tablica 1
Aritmetičke sredine i raspršenja procjena feminiteta i maskuliniteta u pojedinim eksperimentalnim situacijama (ukupni N=1036)

<i>Eksperimentalna situacija</i>	<i>Procjena maskuliniteta</i>			<i>Procjena feminiteta</i>		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>
Muškarac uzima suprugino prezime	4.34	1.03	0.11**	4.47	0.77	0.13**
Muškarac svomu prezimenu dodaje suprugino	4.31	0.98	0.05	4.46	0.63	0.87**
Muškarac zadržava svoje prezime	4.38	0.89	0.10**	4.24	0.72	0.12**
Total	4.34	0.97	0.09**	4.39	0.72	0.11**
Žena zadržava svoje prezime	4.14	0.59	0.83**	4.14	0.59	0.14**
Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo	4.19	0.60	0.73	4.19	0.60	0.11**
Žena uzima suprugovo prezime	4.34	0.52	0.12**	4.34	0.52	0.11**
Total	4.22	0.58	0.07**	4.22	0.58	0.11**

Legenda: *p<.05; **p<.01

Tablica 2
Aritmetičke sredine i raspršenja stava o egalitarnosti rodnih uloga (N=1036)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>
Egalitarnost rodnih uloga	4.32	0.54	0.12**

Legenda: *p<.05; **p<.01

Kao što je vidljivo iz tablica 1 i 2, distribucije rezultata na gotovo svim zavisnim i nezavisnim varijablama značajno se razlikuju od normalne distribucije. Ipak, daljnjim uvidom u izgled samih distribucija, vidljivo je da one izgledom ne odstupaju previše od normalne, osim u slučaju egalitarnosti rodni uloga, gdje je distribucija negativno asimetrična. Prema Petzu (1997), opravdano je korištenje parametrijskih statističkih postupaka ukoliko je distribucija pravilnog oblika, tj., ne radi se o bimodalnoj ili U distribuciji. Stoga će u daljnjoj obradi biti korišteni parametrijski statistički postupci.

Kako bi se odgovorilo na prvi i drugi istraživački problem, tj. ustvrdilo razlikuju li se statistički značajno procjene maskuliniteti i femininosti ljudi s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka te ovisi li ta procjena o rodu procjenjivača, provedena je višestruka analiza varijance za nezavisne uzorke. Rezultati su prikazani kroz dobivene glavne efekte eksperimentalne situacije i roda procjenjivača i njihovu međusobnu interakciju, odvojeno za situacije u kojima je procjenjivana osoba muškarac ili žena (vidi tablice 3 i 4).

Tablica 3

Deskriptivni rezultati i F-omjeri dobiveni višestrukom analizom varijance za nezavisni nacrt na skali rodni uloga u tri eksperimentalne situacije u kojima je procjenjivana osoba bila žena te s obzirom na rod procjenjivača (N=494)

Rod procjenjivača

		Total		Muškarac		Žena		F rod	F sit.	F rod*sit.
Procjena maskuliniteti	<i>Eksperimentalna situacija</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
	Žena zadržava svoje prezime	4.80	0.74	4.63	0.85	4.90	0.67			
	Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo	4.72	0.82	4.48	0.94	4.89	0.71	10.15 *	20.60 **	1.99
	Žena uzima	4.25	0.78	4.23	0.76	4.27	0.80			

Procjena femininosti	suprugovo prezime								
	Total	4.58	0.82	4.44	0.86	4.68	0.78		
	Žena zadržava svoje prezime	4.14	0.59	4.01	0.69	4.21	0.51		
	Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo	4.19	0.60	4.14	0.73	4.22	0.52	6.23*	5.82*
	Žena uzima suprugovo prezime	4.34	0.52	4.28	0.50	4.38	0.53		
	Total	4.22	0.58	4.15	0.64	4.27	0.53		

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$

U slučaju kad je procjenjivana osoba žena, kod procjene maskuliniteta, glavni efekt roda procjenjivača pokazuje se značajnim ($F=10.15$; $df=1$; $p < .01$). Žene procjenjuju osobu značajno maskulinitetom nego što to čine muškarci. Veličina efekta iznosi $\eta^2=0.02$ te govorimo o maloj veličini efekta.

Značajnim se pokazuje i glavni efekt eksperimentalne situacije u kojoj su sudionici bili ($F=20.60$; $df=2$; $p < .01$). Post-hoc testiranjem Scheffeovim testom utvrđeno je da nema razlike između procjena maskuliniteta kod žena koje su prilikom sklapanja braka zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo, dok su one koje su tom prilikom uzele suprugovo prezime procijenjene značajno najmanje maskulinitetom. Veličina efekta je srednje velika i iznosi $\eta^2=0.078$, čime smo potvrdili hipotezu 1a.

Interakcija između glavnih efekata u procjeni maskuliniteta nije značajna ($F=1.99$; $df=2$, $p > .05$). Veličina efekta je mala; $\eta^2=0.008$. Reinterpretacija glavnih efekata nije potrebna te možemo zaključiti da žene u svim situacijama procjenjuju osobu nešto maskulinitetom nego muškarci, ali da je procjena maskuliniteta značajno niža

u situaciji kad se procjenjuje žena koja je uzela samo suprugovo prezime. Hipoteza 2a time nije potvrđena.

Što se tiče procjene femininosti u slučaju kad je procjenjivana osoba žena, značajnim se pokazuje glavni efekt roda procjenjivača ($F=5.82$; $df=1$; $p<.05$) i to u smjeru da žene femininost procjenjivane osobe procjenjuju višom nego muškarci. Veličina efekta je malena; iznosi $\eta^2=0.12$.

Značajnim se pokazuje i glavni efekt eksperimentalne situacije ($F=6.23$; $df=2$; $p<.01$). Post-hoc testiranjem Scheffeovim testom pokazuje se da nema statistički značajne razlike između situacije gdje je žena prilikom sklapanja braka zadržala samo svoje prezime i situacije gdje je svom prezimenu dodala suprugovo, dok se žena u situaciji gdje je uzela samo suprugovo prezime procjenjuje najviše femininom. Veličina efekta iznosi $\eta^2=0.25$ i spada u male veličine efekta. Time je potvrđena hipoteza 1b.

Interakcija glavnih efekata eksperimentalne situacije i roda procjenjivača nije se pokazala značajnom u procjeni femininosti ($F=0.51$; $df=2$; $p>.05$) te reinterpretacija glavnih efekata nije potrebna. Žene koje prilikom sklapanja braka uzimaju suprugovo prezime procijenjene su najviše femininima, a žene kao procjenjivačice daju više procjene femininosti nego muški procjenjivači. No, ovi efekti nisu međuovisni. Hipoteza 2b, dakle, nije potvrđena.

Zaključno, možemo reći da se žene koje su prilikom sklapanja braka zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo doista procjenjuju višima na tipično maskulinim osobinama, a nižima na tipično femininim osobinama dok se žene koje su uzele suprugovo prezime procjenjuju višima na tipično femininim osobinama, a nižima na tipično maskulinim osobinama. Ipak, ti efekt nisu u interakciji sa rodom procjenjivača te hipoteze o interakciji nisu potvrđene.

Tablica 4

Deskriptivni rezultati i F-omjeri dobiveni višestrukom analizom varijance za nezavisni nacrt na skali rodnih uloga u tri eksperimentalne situacije u kojima je procjenjivana osoba bila muškarac s obzirom na rod procjenjivača (N=536)

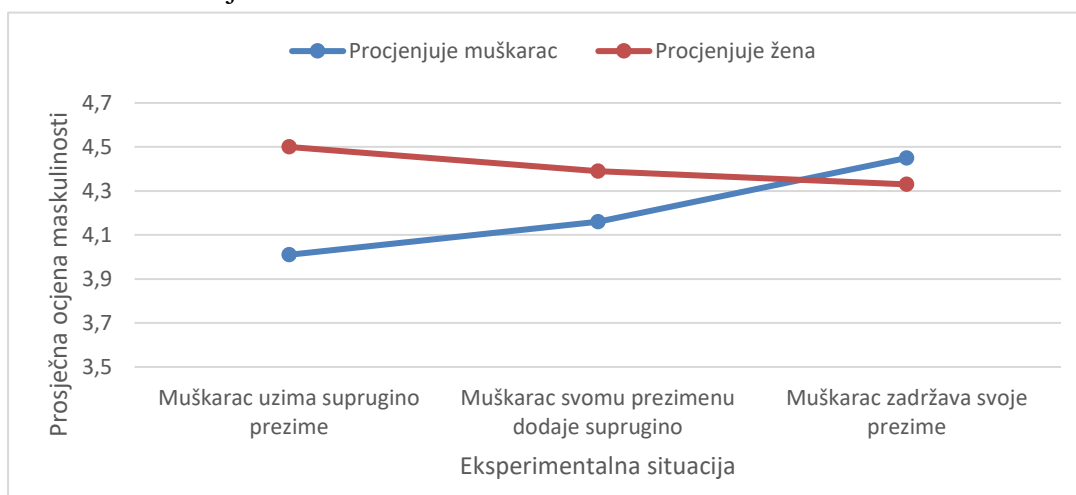
Rod procjenjivača

		Total		Muškarac		Žena		F rod	F sit.	F rod*s it.
Procjena maskulinnosti	<i>Eksperimentalna situacija</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
	Muškarac uzima suprugino prezime	4.34	1.03	4.01	1.01	4.50	1.00			
	Muškarac svomu prezimenu dodaje suprugino prezime	4.31	0.98	4.16	1.06	4.39	0.94	5.44*	0.95	4.20*
	Muškarac zadržava svoje prezime	4.38	0.89	4.45	0.92	4.33	0.86			
	Total	4.34	0.97	4.21	1.01	4.41	0.94			
Procjena femininnosti	Muškarac uzima suprugino prezime	4.47	0.77	4.37	0.71	4.52	0.79			
	Muškarac svomu prezimenu dodaje suprugino prezime	4.46	0.63	4.42	0.54	4.49	0.68	0.23	4.35*	1.78
	Muškarac zadržava svoje prezime	4.24	0.72	4.32	0.83	4.18	0.63			
	Total	4.39	0.72	4.37	0.71	4.42	0.72			

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$

U slučaju kad je procjenjivana osoba muškarac, kod procjene maskuliniteta značajan je glavni efekt roda procjenjivača ($F=5.44$; $df=1$; $p<.05$). Žene u prosjeku procjenjuju maskulinitet višom nego muškarci. Veličina učinka za ovu varijablu iznosi $\eta^2=0.1$, dakle, govorimo o maloj veličini efekta.

Glavni efekt eksperimentalne situacije se nije pokazao značajnim u procjeni maskuliniteta ($F=0.95$; $df=2$; $p<.05$). Veličina učinka za ovu varijablu iznosi $\eta^2=0.004$. Time hipoteza 1c nije potvrđena. Interakcija roda procjenjivača i eksperimentalne situacije se pokazala značajnom ($F=4.20$; $df=2$; $p<.05$), stoga je potrebno reinterpretirati glavni efekt situacije.

Slika 1. Grafički prikaz interakcije između roda procjenjivača i eksperimentalne situacije na procjenu maskuliniteta kad je procjenjivana osoba muškarac

U grafičkom prikazu interakcije na slici 1 vidljivo je da žene procjenjuju maskulinitet višom od muškaraca u situacijama kad procjenjivani muškarac prilikom sklapanja braka uzima suprugino prezime ili svom prezimenu dodaje njeno. Ipak, u situaciji kad procjenjivani muškarac prilikom sklapanja braka zadržava svoje prezime, muškarci njegovu maskulinitet procjenjuju višom nego žene. Osim toga, kod muškaraca dolazi do statistički značajne razlike u procjeni maskuliniteta osobe između prve i treće situacije, tj., procjena maskuliniteta je viša ($F=3.34$; $df=2/192$, $p<.05$), dok kod žena nema razlike. Stoga, možemo zaključiti da efekt eksperimentalne situacije ovisi o rodu procjenjivača, čime je potvrđena hipoteza 2c.

Što se tiče procjene femininosti u slučaju kad je procjenjivana osoba muškarac, glavni efekt roda procjenjivača nije se pokazao značajnim ($F=0.23$; $df=1$, $p>.05$). Veličina efekta je nepostojeća; iznosi $\eta^2=0.000$.

Glavni efekt eksperimentalne situacije pokazuje se značajnim u procjeni femininosti ($F=4.35$; $df=2$; $p<.05$). Post-hoc testiranjem Scheffeovim testom pokazuje se da nema razlike u procjeni femininosti muškaraca koji su pri sklapanju braka uzeli suprugino prezime ili svom prezimenu dodali njeno, dok su muškarci koji su zadržali svoje prezime procijenjeni značajno manje femininima. Veličina efekta iznosi $\eta^2=0.16$, te govorimo o maloj veličini efekta. Time je potvrđena hipoteza 1d.

Interakcija roda procjenjivača i eksperimentalne situacije se nije pokazala značajnom kod procjene femininosti u slučaju kad je procjenjivana osoba muškarac ($F=1.78$; $df=1$; $p>.05$) te nema potrebe za reinterpetacijom glavnih efekata. Hipoteza 2d, dakle, nije potvrđena.

Iz navedenih rezultata možemo zaključiti da muškarci koji prilikom sklapanja braka uzimaju suprugino prezime ili svom prezimenu dodaju njeno zbilja jesu procijenjeni višima na tipično femininim osobinama od muškaraca koji su zadržali svoje prezime, no, taj se efekt nije pokazao ovisnim o rodu procjenjivača. Također, muškarci koji su zadržali svoje prezime procijenjeni su višima na tipično maskulinim osobinama, no, samo u slučaju kad su procjenjivači muškarci.

Kako bi se odgovorilo na treći istraživački problem, tj. ustvrdilo razlikuju li se statistički značajno procjene maskuliniteta i femininosti ljudi s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka te ovisi li ta procjena o rodu procjenjivane osobe i procjenjivačevom stavu prema rodnim ulogama provedena je višestruka analiza varijance za nezavisne uzorke. Rezultati su prikazani kroz dobivene glavne efekte eksperimentalne situacije i stava procjenjivača prema rodnim ulogama te njihovu međusobnu interakciju, odvojeno za situacije u kojima je procjenjivana osoba muškarac ili žena (vidi tablice 5 i 6).

Tablica 5

Deskriptivni rezultati i F-omjeri dobiveni višestrukom analizom varijance za nezavisni nacrt na skali rodnih uloga u tri eksperimentalne situacije u kojima je procjenjivana osoba bila žena te s obzirom na stav o rodnim ulogama procjenjivača (N=494)

Procjenjivačev stav o rodnim ulogama

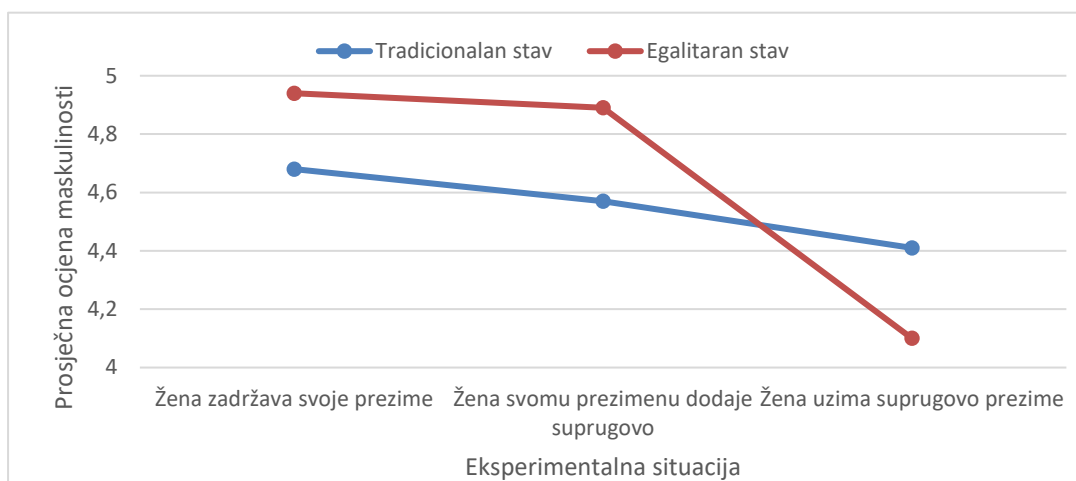
		Total		Tradicionalan		Egalitaran		F stav	F sit.	F stav* sit.
Procjena maskuliniteti	<i>Eksp</i> <i>talna</i> <i>situacija</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
	Žena zadržava svoje prezime	4.14	0.59	4.68	0.82	4.94	0.64			
	Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo	4.19	0.60	4.57	0.82	4.89	0.79	1.81	26.03**	8.46**
	Žena uzima suprugovo prezime	4.34	0.52	4.41	0.74	4.10	0.80			
	Total	4.22	0.58	4.55	0.80	4.63	0.84			
Procjena feminiteti	Žena zadržava svoje prezime	4.14	0.59	4.05	0.70	4.24	0.43			
	Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo	4.19	0.60	4.14	0.62	4.25	0.58	1.32	5.54**	3.48*
	Žena uzima suprugovo prezime	4.34	0.52	4.40	0.51	4.28	0.53			
	Total	4.22	0.58	4.20	0.63	4.26	0.58			

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$

Iz rezultata provedene analize varijance vidljivo je da glavni efekt procjenjivačevog stava o rodnim ulogama nije značajan u procjeni maskuliniteti ($F=1.81$; $df=1$; $p>.05$). Prema tome, procjene maskuliniteti sudionika koji imaju tradicionalan stav prema rodnim ulogama ne razlikuju se od procjena sudionika koji imaju egalitaran stav.

Glavni efekt eksperimentalne situacije opisan je u prethodnom problemu.

Interakcija između procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama i eksperimentalne situacije na procjenu maskuliniteti pokazala se značajnom ($F=8.46$; $df=2$; $p<.01$) te je u skladu s tim potrebno reinterpetirati glavni efekt procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama (slika 2).

Slika 2. Grafički prikaz interakcije između procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama i eksperimentalne situacije na procjenu maskuliniteti u situaciji kad je procjenjivana osoba žena

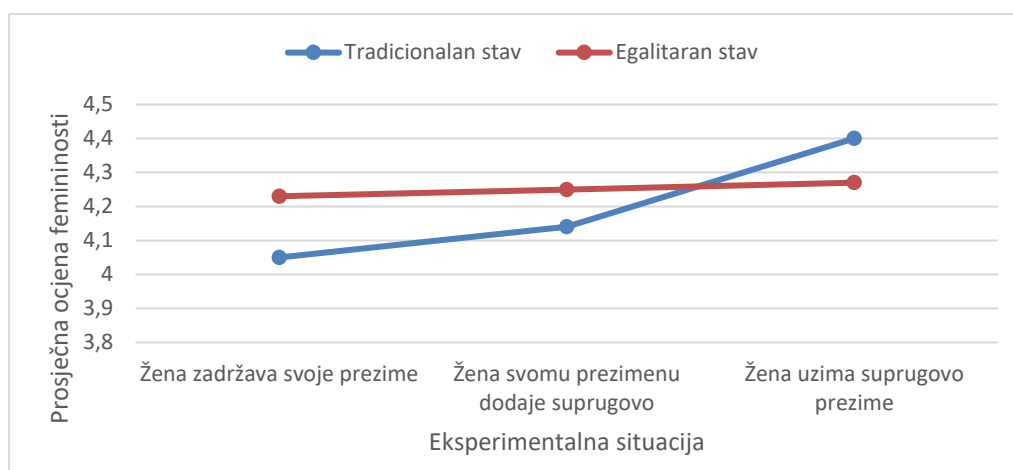
Iz grafičkog prikaza interakcije na slici 2, vidljivo je da sudionici koji imaju egalitarniji stav o rodnim ulogama procjenjuju maskulinitet žena značajno višom u situacijama kad su prilikom sklapanja braka zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo, dok se u situaciji kad su uzele suprugovo prezime procjena njihove maskuliniteti značajno snižava ($F=34.1$, $df=2/239$; $p<.01$). S druge strane, sudionici koji imaju tradicionalan stav prema rodnim ulogama ženu u svim eksperimentalnim situacijama procjenjuju podjednako na tipično maskulinim osobinama. Možemo reći da su žene koje su prilikom sklapanja braka zadržale svoje prezime ili dodale suprugovo procijenjene značajno više maskulinima od žena koje su uzele suprugovo prezime, osobito u situaciji kad procjenjivač ima egalitaran stav prema rodnim ulogama. Veličina

učinka interakcijskog efekta iznosi $\eta^2=0.033$, što spada u male veličine efekta. Time smo potvrdili hipotezu 3a.

Što se tiče procjene femininosti u situaciji kad je procjenjivana osoba žena, glavni efekt procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama nije značajan ($F=1.32$; $df=1$; $p>.05$), tj. nema razlike u procjeni femininosti između osoba koje imaju tradicionalan ili egalitaran stav prema rodnim ulogama.

Glavni efekt eksperimentalne situacije je opisan pod prethodnim problemom.

Interakcija efekata eksperimentalne situacije i procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama na procjenu femininosti žene pokazala su statistički značajnom ($F=3.4$; $df=2$; $p<.05$) te je potrebno reinterpretirati glavne efekte (slika 3).

Slika 3. Grafički prikaz interakcije između procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama i eksperimentalne situacije na procjenu femininosti u situaciji kad je procjenjivana osoba žena

Iz grafičkog prikaza na slici 3 vidljivo je da sudionici egalitarnog stava prema rodnim uloga femininost žene procjenjuju podjednakim u sve tri eksperimentalne situacije, dok sudionici tradicionalnog stava prema rodnim ulogama procjenjuju žene koje su prilikom sklapanja braka uzele samo suprugovo prezime znatno femininijima od ostalih. Možemo zaključiti da se žene koje uzimaju samo suprugovo prezime procjenjuju femininijima, no, samo u situaciji kad procjenjivač ima tradicionalan stav prema rodnim ulogama. Veličina efekta ove interakcije je mala, iznosi $\eta^2=0.014$. Time je potvrđena hipoteza 3b.

Iz navedenih rezultata možemo zaključiti da su potvrđene hipoteze vezane uz procjenu žena. Procjenjivači koji imaju egalitaran stav prema rodnim ulogama žene koje

su prilikom sklapanja braka zadržale svoje prezime ili dodale suprugovo procjenjuju značajno višima na tipično maskulinim osobinama od žena koje su uzele samo suprugovo prezime. S druge strane, procjenjivači koji imaju tradicionalan stav prema rodnim ulogama žene koje su prilikom sklapanja braka uzele samo suprugovo prezime procjenjuju značajno višima na tipično femininim osobinama od žena koje su zadržale svoje prezime ili svomu prezimenu dodale suprugovo.

Tablica 6

Deskriptivni rezultati i F-omjeri dobiveni višestrukom varijance za nezavisni nacrt na skali rodnih uloga u tri eksperimentalne situacije u kojima je procjenjivana osoba bila muškarac te s obzirom na procjenjivačev stav prema rodnim ulogama (N=536)

Procjenjivačev stav prema rodnim ulogama

		Total		Tradicionalno		Egalitarno		F stav	F sit.	F uloge* sit.
Procjena maskuliniteti	<i>Eksperimentalna situacija</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
	Muškarac uzima suprugino prezime	4.34	1.03	4.03	0.96	4.69	1.00			
	Muškarac svomu prezimenu dodaje suprugino	4.31	0.98	3.97	0.98	4.70	0.83	33.43**	0.11	8.04**
	Muškarac zadržava svoje prezime	4.38	0.89	4.38	0.99	4.38	0.76			
	Total	4.34	0.97	4.12	0.99	4.60	0.88			
Procjena feminiteti	Muškarac uzima suprugino prezime	4.47	0.77	4.51	0.69	4.42	0.84	0.06	6.05**	1.00
	Muškarac svomu	4.46	0.63	4.42	0.63	4.53	0.64			

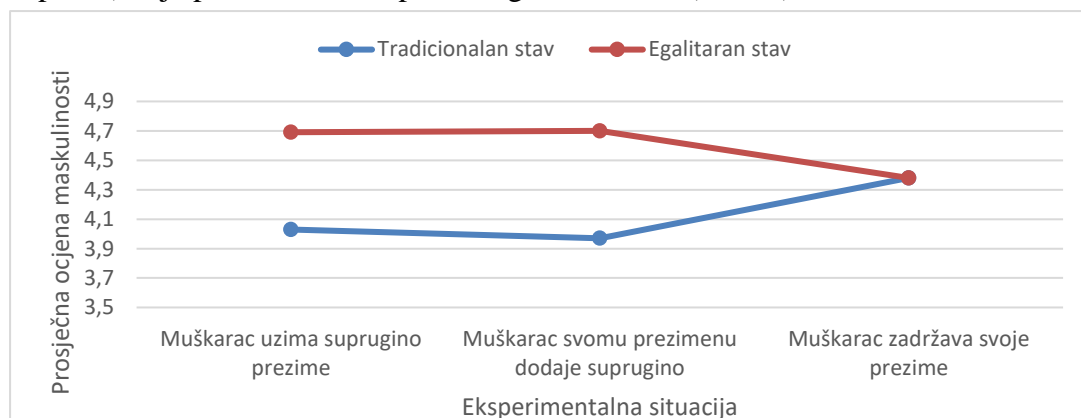
prezime dodaje suprugino						
Muškarac zadržava svoje prezime	4.24	0.72	4.28	0.78	4.20	0.64
Total	4.39	0.72	4.41	0.70	4.39	0.73

Legenda: * $p < .05$; ** $p < .01$

U situaciji kad je procjenjivana osoba muškarac, pronađen je značajan glavni efekt procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama na procjenu maskuliniteta ($F=33.43$; $df=1$; $p < .01$). Sudionici koji imaju egalitaran stav prema rodnim ulogama iskazuju veću procjenu maskuliniteta od sudionika s tradicionalnim stavom. Veličina efekta iznosi $\eta^2=0.059$ i spada u male veličine efekta.

Glavni efekt eksperimentalne situacije opisan je u prethodnom problemu.

Interakcija glavnih efekata procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama i eksperimentalne situacije na procjenu maskuliniteta se pokazala značajnom ($F=8.04$; $df=2$; $p < .01$) te je potrebno reinterpetirati glavne efekte (slika 4).

Slika 4. Grafički prikaz interakcije između procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama i eksperimentalne situacije na procjenu maskuliniteta u situaciji kad je procjenjivana osoba muškarac

Iz grafičkog prikaza na slici 4 vidljivo je da sudionici s egalitarnim stavom prema rodnim ulogama muškarce koji su pri sklapanju braka uzeli suprugino prezime ili svomu prezimenu dodali njeno procjenjuju značajno maskulinijima nego sudionici s tradicionalnim stavom prema rodnim ulogama. Ipak, muškarce koji zadržavaju svoje

prezime obje skupine sudionika procjenjuju podjednako maskulinima. Veličina efekta ove interakcije je mala i iznosi $\eta^2=0.029$. Hipoteza 3c, stoga, nije potvrđena.

Što se procjene femininosti tiče, glavni efekt procjenjivačevog stava prema rodnim ulogama nije se pokazao značajnim ($F=0.06$; $df=1$; $p>.05$). Sudionici egalitarnog i tradicionalnog stava prema rodnim ulogama podjednako ocjenjuju femininost procjenjivane osobe.

Glavni efekt eksperimentalne situacije statistički je značajan ($F=6.05$; $df=2$; $p<.01$). Post hoc-testiranjem Scheffeovim testom pokazuje se da se muškarac koji je pri sklapanju braka zadržao vlastito prezime procjenjuje značajno najmanje femininim, dok se ostale dvije eksperimentalne situacije međusobno značajno ne razlikuju. Veličina efekta je mala; $\eta^2=0.022$. To potvrđuje hipotezu 2g.

Interakcija ovih dvaju glavnih efekata na procjenu femininosti muškarca nije se pokazala značajnom ($F=1.00$; $df=2$; $p>.05$) te nema potrebe za reinterpetacijom glavnih efekata, čime hipoteza 3d nije potvrđena.

Iz navedenih rezultata možemo zaključiti kako je potvrđen dio hipoteza vezanih uz procjenu muškaraca s obzirom na odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka i procjenjivačev stav prema rodnim ulogama. Muškarci koji su prilikom sklapanja braka uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali njeno se doista procjenjuju višima na tipično femininim osobinama, no, taj efekt nije ovisan o procjenjivačevom stavu o rodnim ulogama. Također, muškarci koji su prilikom sklapanja braka zadržali vlastito prezime procjenjuju se višima na tipično maskulinim osobinama, ali samo ako su procjenjivači tradicionalnog stava prema rodnim ulogama.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoji li razlika u procjeni maskuliniteti i femininosti osoba s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka te ovisi li ta procjena o rodu procjenjivača i njihovom stavu prema rodnim ulogama. Dobiveni rezultati pokazali su da je informacija o odabranom prezimenu prilikom sklapanja braka važna za formiranje mišljenja o određenoj osobi, te da taj

efekt djelomično ovisi i o rodu procjenjivača i njihovom stavu prema rodnim ulogama.

Maskulnost i femininost su u kontekstu ovog rada definirane kao skup osobina poželjnih za žene ili muškarce (Bem, 1974). Takve osobine često su preskriptivne – ako je za muškarca poželjno da bude asertivan, društvo će od njega očekivati asertivnost te reagirati negativno ukoliko ta osobina nije iskazana. (Pretince i Carranza, 2002). Stoppard i Kalin (1978) navode kako društveni standardi od osoba zahtijevaju prisutnost osobina poželjnih za njihov spol te odsutnost osobina neprimjerenih spolu. Opisivanje žene maskulinim osobinama ne govori o pozitivnosti ili negativnosti određenih osobina, već o njihovoj prihvaćenosti u tradicionalnom društvu.

Očekivano, u ovom istraživanju je potvrđeno kako će, općenito gledano, osobe koje prilikom sklapanja braka donesu odluku o prezimenu koja nije uobičajena za njihov rod, biti procijenjeni nižima na osobinama poželjnim za svoj rod, a viši na osobinama manje društveno poželjnim za svoj rod. Takvi nalazi vidljivi su već iz spontanijih asocijacija sudionika u tablici u prilogu; žene koje su zadržale svoje prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo češće se smatraju „samostalnim“, „neovisnim“, „samosvjesnim“ i „odlučnim“, tj., sličnije osobinama koje se tradicionalno povezuju s muškim rodom, dok se žene koje su uzele suprugovo prezime opisuju kao „normalne“, „obične“ i „tradicionalne“. Kod muškaraca je situacija nešto drugačija; muškarci koji su donijeli netradicionalnu odluku o prezimenu često su opisani kao „submisivni“, što se češće povezuje sa ženskom rodnom ulogom, no velik broj sudionika opisuje ih i kao „moderne“ i „napredne“, osobinama koje nisu striktno povezane ni s jednom rodnom ulogom.

Žene koje su prilikom sklapanja braka donijele neuobičajenu odluku o prezimenu procijenjene su značajno višima na tipično maskulinim osobinama i značajno niže na tipično femininim osobinama u usporedbi sa ženama koje su odlučile uzeti samo partnerovo prezime. Takav nalaz pokazuje da je odabir prezimena prilikom sklapanja braka kod žene važan dio njene rodne uloge te može biti prediktor toga hoće li društvo smatrati da žena ima poželjne osobine za ženu ili ne. Muškarci koji su prilikom sklapanja braka donijeli neuobičajenu odluku o

prezimenu, tj. uzeli partneričino prezime ili svom prezimenu dodali njeno su procijenjeni su višima na tipično femininim u svim situacijama te se taj efekt nije pokazao ovisnim o rodu procjenjivača niti o njihovom stavu prema rodnim ulogama. Prethodna istraživanja na ovu temu nisu dostupna, no, ovakvi rezultati u skladu su s očekivanjima. Odluka o prezimenu povezana je s percepcijom dominacije u bliskom odnosu, tj. ideja da žena uzima suprugovo prezime čvrsto je povezana s idejom muškarca kao „jačeg spola“. Muškarac koji donosi suprotnu odluku percipira se submisivnim te nekongruentnim sa svojom očekivanom rodnom ulogom te stoga nije neobično da se procjenjuje višim na tipično femininim osobinama. Također, iz spontanijih asocijacija sudionika (vidi prilog) vidi se da se takvi muškarci često smatraju „slabićima“ i „šonjama“. Većina egalitarističkih pokreta koji su se odnosili na ravnopravnost u korištenju prezimena odnosili su se na poboljšanje položaja žena i njihovo pravo da zadrže svoje prezime, dok se o pravu muškaraca da koriste prezime koje žele nije puno govorilo. Samim time, nije se mijenjala ni svijest ljudi o tom problemu.

Rod procjenjivača pokazao se kao značajan prediktor tek kod procjene maskuliniteta procjenjivanih muškaraca. Kad je procjenjivana osoba bila žena, sudionice u ovom istraživanju imale su tendenciju davati više ocjene i na skali maskuliniteta i na skali femininosti nego sudionici. No, kad je procjenjivana osoba bila muškarac, pokazalo se da u slučaju netradicionalnog izbora prezimena prilikom sklapanja braka, muški procjenjivači njegovu maskulinitet procjenjuju značajno manjom nego što to čine žene. Sličan nalaz dobiven je i u istraživanju Forbesa i suradnika (2002) gdje su muškarci procijenili druge muškarce koji su svom prezimenu dodali partneričino kao manje maskuline. Kad su procjenjivačice bile žene, takve razlike nisu nađene.

Tradicionalan stav prema rodnim ulogama također se pokazao kao značajan prediktor procjene maskuliniteta i femininosti procjenjivanih osoba. Prema Hamiltonovoj, Geistovoj i Powellu (2011), stav pojedinca o promjeni prezimena prilikom sklapanja braka dobro predviđa čitav niz njegovih stavova o rodu i rodnim ulogama – stavove o feminizmu, homoseksualnosti, potpomognutoj oplodnji, definiciji braka i obitelji i sl. Sudionici koji imaju tradicionalan stav prema rodnim

ulogama procijenili su žene koje su prilikom sklapanja braka uzele samo suprugovo prezime značajno femininijima od žena koje su donijele drugačiju odluku, dok muškarce koji su zadržali svoje prezime procjenjuju značajno maskulinijim od muškaraca koji su donijeli drugačiju odluku. Dakle, ti sudionici su osobe koje su donijele tradicionalnu odluku o prezimenu procijenili višima na osobinama koje tradicionalno društvo vidi kao poželjne za njihov rod. Takav rezultat je očekivan; žene koje su uzele samo suprugovo prezime u skladu su s tradicionalnom rodnom ulogom žene u braku – podvrgavaju se patrijarhalnim očekivanjima te su stoga kongruentne s osobinama „prave“, stereotipne žene, dok su muškarci koji su zadržali vlastito prezime donijeli odluku koja je uobičajena, možemo reći i stereotipna za njihov rod. Također, u spontanim asocijacijama sudionika (vidi prilog) pokazalo se da se ovakvi muškarci percipiraju kao „obični“ i „normalni“, što pokazuje da je zadržavanje samo svog prezimena u skladu s društvenim očekivanjima od muškaraca.

S druge strane, pokazalo se da sudionici egalitarnog stava prema rodnim ulogama žene koje su donijele netradicionalnu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka procjenjuju značajno višom na tipično maskulinim osobinama. Kao što je vidljivo iz spontanijih asocijacija sudionika (vidi prilog), žene koje su donijele neuobičajenu odluku o prezimenu češće se smatraju obrazovanima, inteligentnima, uspješnima u poslu i ambicioznima. Takve osobine su se u dosadašnjim istraživanjima pokazale povezanima s tipično maskulinim osobinama kao što su sigurnost u sebe, asertivnost i sklonost samopromociji (Rudman, 1998). Sudionici s egalitarnim stavovima prema rodnim ulogama slažu se kako žena može biti jednako uspješna u poslu kao i muškarac te kako su oba roda jednako sposobna za rukovodeće funkcije; stoga je moguće da nesvjesno uspjeh u poslu povezuju s tipično maskulinim osobinama. Takvo razmišljanje ima i uporište u stvarnosti – prema Goodingovoj i Kreiderovoj (2010), žene koje imaju magisterij donose nekonvencionalnu odluku o prezimenu 2.8 puta češće od niže obrazovanih žena, dok žene s doktoratom takav izbor čine 9.8 puta češće od niže obrazovanih žena. Johnson i Scheuble (1995) također su dobili da su žene s netradicionalnim odabirom prezimena češće više obrazovane i usmjerene na karijeru; češće su na radnim

mjestima visoko u hijerarhiji te je prirodno da se od njih očekuje da imaju osobine povezane s uspjehom u poslu.

Ovi su nalazi djelomično povezani – žene su iskazale značajno egalitarniji stav prema rodnim ulogama nego muškarci ($t=-18.19$; $df=1033$, $p<.001$), kao što se pokazalo i u ranijim istraživanjima te je moguće da je utjecaj rodnih uloga na procjenu maskuliniteta i feminiteta djelomično posredovan rodom procjenjivača.

Na kraju, možemo zaključiti da je percepcija maskuliniteta i feminiteta osoba s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka najviše određena našim stavovima prema rodnim ulogama. Osobe tradicionalnih stavova prema rodnim ulogama sklonije su procijeniti osobu koja se ne ponaša na tradicionalan način nesukladnoj očekivanoj rodnoj ulozi. Kako su stavovi dobar prediktor ponašanja, postavlja se pitanje kako će se takvi stavovi manifestirati u ponašanju.

Ove nalaze može biti zanimljivo gledati u kontekstu poslovnog svijeta. Poznat je efekt „staklenog stropa“ (Morrison i Von Glinow, 1990), termin koji označava skup problema s kojima se žene susreću u pokušajima napredovanja u karijeri. Neka istraživanja u području organizacijske psihologije pokazuju da jedan od uzroka staklenog stropa leži upravo u rodnim ulogama, budući da su po njima žene brižnije, manje ambiciozne i manje agresivne od muškaraca, te prema tomu i manje sposobne za ulogu vođe (O'Neill i O'Reilly, 2010). Isti autori navode kako poslodavci često imaju na umu rodne uloge kad odlučuju o zapošljavanju, napredovanju ili povećanju plaće, što često dovodi do toga da se žene percipiraju nekongruentnima s višim ulogama u poslovnoj hijerarhiji, dovodeći do većeg razilaženja u plaćama muškaraca i žena. Ukoliko se ženama ili muškarcima pripisuju tipično feminine osobine samo na osnovu odluke o prezimenu, moguće je i nesvjesno doprinijeti teškoćama u njihovoj karijeri, bez obzira na stvarne sposobnosti.

Metodološka ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Istraživanje je provedeno *on-line* putem, metodom snježne grude – sudionici su zamoljeni da upitnik proslijede svojim prijateljima i poznanicima. Takvom metodom su obuhvaćeni samo sudionici koji posjeduju računalo ili pametni telefon te imaju pristup Internetu, što dovodi do donekle pristranog uzorka. Također, budući da se upitnik širio većinom među studentskom populacijom, prosječna dob sudionika je 29 godina, 88% ih živi u urbanim naseljima te je 58% sudionika visokoobrazovano, što ne odgovara stvarnom stanju u Republici Hrvatskoj te je upitna mogućnost generalizacije rezultata na populaciju. Kako bi se osigurala mogućnost generalizacije, u buduća istraživanja bilo bi dobro uključiti uzorak koji je nacionalno reprezentativan prema dobi, spolu, obrazovnom statusu i mjestu življenja. Također, bilo bi zanimljivo provjeriti efekt drugih demografskih karakteristika procjenjivača na procjenu maskuliniteta i feminiteta osoba.

U zadanom scenariju sudionicima nije dano puno informacija o osobi koja se procjenjuje te je moguće da većem broju njih nije bilo lako procijeniti zadanu osobu na tipično maskulinim i femininim osobinama. Budući da skala ne predviđa odgovor „ne mogu procijeniti“, moguće je da su se takvi sudionici češće odlučivali za odabir odgovora „4 – niti ju/ga opisuje niti ne opisuje“, posljedično dovodeći do smanjenog varijabiliteta rezultata i manje veličine ispitivanog efekta. U budućim istraživanjima bilo bi zanimljivo uvrstiti i odgovor „Ne mogu procijeniti“ kako bi se točnije ustvrdilo koliko zadani scenarij zbilja evocira mišljenje sudionika o procjenjivanoj osobi.

Također, u ovom istraživanju nije ispitana valentnost određenih tvrdnji – tj., smatraju li sudionici tipično feminine i tipično maskuline osobine pozitivnima ili negativnima. Moguće je da opisivanje osobinama koje nisu u skladu s očekivanom rodnom ulogom ima pozitivnu konotaciju za neke sudionike.

Upitnik stavova prema rodnim ulogama korišten u ovom istraživanju datira iz 1984. godine te unatoč svojoj visokoj pouzdanosti, nije najbolje prilagođen stavovima prema rodnim ulogama u današnjem svijetu, čemu svjedoči i vrlo negativno asimetrična distribucija rezultata na njemu. Za buduća istraživanja bilo bi korisno konstruirati novi upitnik, prilagođen današnjoj situaciji.

Zaključak

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju kako postoji razlika u percepciji muškaraca i žena s obzirom na njihovu odluku o prezimenu prilikom sklapanja braka te da ta percepcija ovisi o rodu procjenjivača i o njihovom stavu prema rodnim ulogama.

Žene koje su prilikom sklapanja braka zadržale vlastito prezime ili svom prezimenu dodale suprugovo percipiraju se višima na tipično maskulinim osobinama kao što su asertivnost, spremnost na rizik i sposobnost vođenja. Takav efekt nije povezan s rodom procjenjivača, no, vrlo je izražen kod procjenjivača koji imaju egalitarne stavove prema rodnim ulogama. S druge strane, žene koje su prilikom sklapanja braka uzele samo suprugovo prezime procjenjuju se višima na tipično femininim osobinama, kao što su osjećajnost, nježnost ili sramežljivost. Ni taj efekt nije povezan s rodom procjenjivača, no, vidljiv je kod procjenjivača koji imaju tradicionalniji stav prema rodnim ulogama.

S druge strane, muškarci koji su prilikom sklapanja braka uzeli suprugino prezime ili svom prezimenu dodali njeno generalno se procjenjuju višima na tipično femininim osobinama. Taj efekt nije povezan s rodom procjenjivača ni njihovim stavom prema rodnim ulogama. Dodatno, muškarci koji su zadržali svoje prezime su procijenjeni su višima na tipično maskulinim osobinama, no samo od strane drugih muškaraca i osoba s tradicionalnim stavom prema rodnim ulogama.

Ovakvi rezultati ukazuju da neuobičajena odluka o prezimenu prilikom sklapanja braka još uvijek predstavlja svojevrsno kršenje rodne uloge.

Dobiveni rezultati mogu pomoći u proširivanju spoznaje o posljedicama donošenja odluke o prezimenu prilikom sklapanja braka te razumijevanju reakcija određenih osoba na tu odluku.

Reference

- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Asch, S. E. (1946). Forming impressions of personality. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 41*, 258–290.
- Beere, C., King, D., Beere, D., & King, L. (1984). The sex-role egalitarianism scale: A measure of attitudes toward equality between the sexes. *Sex Roles, 10*(7-8).
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 42*, 155-162
- Cooley, C. H. (1902). *The looking-glass self. The production of reality: Essays and readings on social interaction*.
- Deaux, K., & LaFrance, M. (1998). Gender. U D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (pp. 788-827). New York, NY, US: McGraw-Hill.
- Dion, K. L. (1987). What's in a title: The Ms. stereotype and images of women's titles of address. *Psychology of Women Quarterly, 11*, 21-36.
- Eagly, A. H. (1987). *Differences in social behavior: A social role analysis*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Forbes, G. B., Adams-Curtis, L. E., White, K. B., & Hamm, N. R. (2002). Perceptions of married women and married men with hyphenated surnames. *Sex Roles, 46*(5–6), 167–175.
- Hamilton, L., Geist, C., & Powell, B. (2011). Marital name change as a window into gender attitudes. *Gender & Society, 25*(2), 145-175.
- Heilman, M. E., Block, C. J., Martell, R. E., & Simon, M. C. (1998). Has anything changed? Current characterizations of men, women, and managers. *Journal of Applied Psychology, 74*, 935– 942
- Gooding, G. E., & Kreider, R. M. (2010). Women's marital naming choices in a nationally representative sample. *Journal of Family Issues, 31*(5), 681–701.
- Johnson, D. R., & Scheuble, L. K. (1995). Women's marital naming in two generations: A national study. *Journal of Marriage and the Family, 57*, 724-732.
- Jones, E. E., & Davis, K. E. (1965). From acts to dispositions: The attribution process in person perception. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 2, pp. 219-266). New York: Academic Press.

- Joubert, C.E. (1991). Relationship of liking of one's given names to self-esteem and social desirability. *Psychological reports*, 69, 821-822.
- Jugović, I. (2004) *Zadovoljstvo rodnim ulogama*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Konrad, A. M., & Harris, C. (2002). Desirability of the Bem Sex-Role Inventory items for women and men: A comparison between African Americans and European Americans. *Sex Roles*, 47(5-6), 259-271.
- Lewis, J. M. (2005) Differences in Gender Role Attitudes. A Senior Honor Thesis. Ohio
- Marušić, I. (1994). *Povezanost spolnih uloga i kibernetičkog modela ličnosti*. Magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Morrison, A. M., & Von Glinow, M. A. (1990). Women and minorities in management. *American Psychologist*, 45(2), 200–208.
- Noack, T., & Wiik, K. A. (2008). Women's choice of surname upon marriage in Norway. *Journal of Marriage and Family*, 70(2), 507–518.
- Nuttin, J. M. (1985). Narcissism beyond Gestalt and awareness: The name letter effect. *European Journal of Social Psychology*, 15(3), 353-361.
- O'Neill, O. A., & O'Reilly, C. A. (2010). Careers as tournaments: The impact of sex and gendered organizational culture preferences on MBAs' income attainment. *Journal Of Organizational Behavior*, 31(6), 856-876
- Petz, B. (1997). *Osnove statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Prentice, D. A., & Carranza, E. (2002). What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: the contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 269–281.
- Raboteg-Šarić, Z., Ravlić, M. (1990). Stavovi adolescenata prema jednakosti među spolovima u različitim područjima društvenog života. *Psihologija*, 23, 41-49.
- Rudman, L. A., & Phelan, J. E. (2008). Backlash effects for disconfirming gender stereotypes in organizations. *Research in Organizational Behavior*, 28, 61-79.
- Rudman, L. A. (1998). Self-promotion as a risk factor for women: The costs and benefits of counterstereotypical impression management. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 629–645.
- Scheuble, L. K., & Johnson, D. R. (2016). Keeping Her Surname as a Middle Name at Marriage: What Predicts this Practice Among Married Women Who Take Their Husband's Last Name? *Names*, 64(4), 202-216.

- Scheuble, L. K., & Johnson, D. R. (2005). Married Women's Situational Use of Last Names: An Empirical Study. *Sex Roles*, 53(1-2), 143-151.
- Scheuble, L. K., & Johnson, D. R. (1998). Attitudes Toward Nontraditional Marital Name Choices: An Adult Sample. *Names*, 46 (2) 83-96.
- Scheuble, L. K., & Johnson, D. R. (1993). Marital name change: Plans and attitudes of college students. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 747 – 754.
- Shafer, E. F. (2017). Hillary Rodham Versus Hillary Clinton: Consequences of Surname Choice in Marriage. *Gender Issues*, 34(4), 316–332.
- Slade, M. (2015). Who Wears the Pants? The Difficulties Men Face When Trying To Take Their Spouse's Surname After Marriage. *Family Court Review*, 53(2), 336–351.
- Spence, J. T. (1984). Gender identity and its implications for the concepts of masculinity and femininity. *Nebraska Symposium on Motivation*, 32, 59-95.
- Spence, J. T., & Hahn, E. D. (1997). The attitudes toward women scale and attitude change in college students. *Psychology of women quarterly*, 21(1), 17-34.
- Stoppard, J. M., & Kalin, R. (1978). Can gender stereotypes and sex-role conceptions be distinguished? *British Journal of Social & Clinical Psychology*, 17(3), 211-217.
- Suter, E. A. (2004). Tradition never goes out of style: The role of tradition in women's naming practices. *The Communication Review*, 7, 57 – 87.
- Twenge, J. M. (1997). "Mrs. His Name": Women's preferences for married names. *Psychology of Women Quarterly*, 21(3), 417-429.
- Zakon o osobnom imenu (2012). Zagreb: Narodne novine, 118/12.

Prilozi

Prilog A: Prikaz distribucije broja ispitanih muškaraca i žena

Tablica 7

Distribucija ukupnog broja ispitanih muškaraca i žena po pojedinoj eksperimentalnoj situaciji

Eksperimentalna situacija	Rod sudionika			
		Muškarac	Žena	Total
Muškarac uzima suprugino prezime	N	64	125	189
	%	16.8%	19.1%	18.2%
Muškarac svomu prezimenu dodaje suprugino	N	61	119	180
	%	16.0%	18.2%	17.4%
Muškarac zadržava svoje prezime	N	71	101	172
	%	18.6%	15.4%	16.6%
Žena zadržava svoje prezime	N	64	115	179
	%	16.8%	17.6%	17.3%
Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo	N	51	93	144
	%	13.4%	14.2%	13.9%
Žena uzima suprugovo prezime	N	70	102	172
	%	18.4%	15.6%	16.6%
Ukupno	N	381	655	1036
	%	100%	100%	100%

Prilog B: Rezultati spontanih asocijacija u eksperimentalnim situacijama

Tablica 8
Rezultati spontanih asocijacija sudionika koji su u eksperimentalnoj situaciji imali zadatak procijeniti muškarca (N=538)

	<i>Eksperimentalna situacija</i>		
	Muškarac uzima suprugino prezime (N=188)	Muškarac na svoje prezime dodaje suprugino (N=171)	Muškarac zadržava svoje prezime (N=179)
Moderan, napredan	31.9%	27.9%	11.1%
Submisivan, „šonjo“, „papak“	24.5%	22.9%	5.8%
Spreman na dogovor	14.9%	10.6%	1.8%
Običan, normalan	3.2%	2.8%	22.8%
Zaljubljen, voli svoju ženu	11.2%	12.8%	2.3%
Ugodan, simpatičan	3.2%	5.0%	6.4%
Tradicionalan, konzervativan	0.5%	0.6%	11.7%
Ne voli svoje prezime	9.0%	1.1%	0.6%
Čudan, neobičan	2.7%	6.1%	1.8%
Odlučan, zna što želi	2.1%	0.6%	6.4%
Pravi muškarac	0.5%	0.0%	8.8%
Siguran u sebe	3.2%	2.2%	2.9%
Inteligentan, visokoobrazovan	2.1%	0.6%	5.8%
Hrabar	3.2%	1.7%	0.0%
Bezveznjak, blesav	3.2%	1.7%	0.0%
Zanimljiv	1.6%	1.7%	0.0%
Ima koristi od tog prezimena	1.1%	1.7%	0.0%
Sretan	0.5%	0.0%	2.3%
Nešto drugo	3.7%	6.1%	8.8%
Ne znam, ništa posebno	5.3%	6.7%	7.0%

Tablica 9
Rezultati spontanijeh asocijacija sudionika koji su u eksperimentalnoj situaciji imali zadatak
procijeniti ženu (N=485)

	<i>Eksperimentalna situacija</i>		
	Žena zadržava svoje prezime (N=176)	Žena svomu prezimenu dodaje suprugovo (N=140)	Žena uzima suprugovo prezime (N=169)
Samostalna, neovisna	27.3%	23.6%	0.6%
Normalna, obična	10.2%	10.7%	29.0%
Tradicionalna	0.6%	2.9%	35.5%
Samosvjesna, samopouzdana	20.5%	5.7%	1.8%
Inteligentna, visokoobrazovana	9.1%	10.0%	6.5%
Vesela, vedra	4.0%	6.4%	10.1%
Moderna, napredna	12.5%	7.9%	0.0%
Odlučna, zna što želi	12.5%	5.0%	1.2%
Uspješna u poslu	6.8%	4.3%	1.2%
Zaljubljena	0.0%	3.6%	7.7%
Vezana uz obitelj	2.8%	7.9%	0.6%
Umišljena, egoistična	2.8%	5.0%	0.0%
Razumna, praktična	1.7%	0.7%	2.4%
Nedovoljno posvećena braku	3.4%	0.0%	0.0%
Feministica	2.8%	0.7%	0.0%
Dobro odgojena	0.0%	1.4%	2.4%
Spremna na kompromis	0.0%	0.7%	3.0%
Mlada	1.7%	0.7%	0.6%
Odgovorna	0.6%	1.4%	0.0%
Nešto drugo	4.5%	10.0%	4.7%
Ne znam, ništa posebno	4.0%	9.3%	8.3%